

"Hier rust hij die het jagen stout, de schrik was van 't veld en woud..."

Een wandeling over het kerkhof bij de Nederlandse hervormde kerk te Drogeham

Grafstenen van het echtpaar Bartele Oebeles Vries en Ruurdjtje v.d. Berg, overleden in 1920.

Links: Grafsteen van Auke van der Woude (1929-1950). Op dit graf ligt nog een kleinere zerk met het opschrift: "Van zijne vrienden. Dwars door den dood. Neemt hij u op in zijn schoot. Gez. 136". Rechts: Grafzerk van Jentje van der Woude (1898-1971) en Jitske de Vries (1904-1975).

Door Dirk Reinder Wildeboer

Door Dirk Reinder Wildeboer te
Buitenpost Secretaris van de Stichting
Oud-Achtkarspelen Tel. 0511-
541920.

e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

Een oud verhaal is dat het kerkhof
alhier even hoog is dan de toren van
Kollum.

Vanzelfsprekend klopt dit totaal niet,
maar het is wel een aanwijzing dat de
hoogte in het oog springt.

Inleiding

Drogeham is net als de andere oude
dorpen in Achtkarspelen ontstaan op
de rug, die als een omgekeerd vraagte-
ken in het landschap van de gemeente
ligt. Het ligt in de westelijke krom-
ming van de rug om het lage gebied
aan weerszijden van het Ouddiep en is
een van de nederzettingen die uit het
oordorp Twislum, dat in de kom nabij
het Ouddiep lag, is voortgekomen.
Twislum moet vermoedelijk al uit
de achtste eeuw dateren. Het huidige
Twijzel nam via andere varianten de
naam van het oordorp mee. De rug om
de kom heeft een bescheiden hoogte,
die nog in het landschap is terug te
vinden, zo'n twee tot tweeënhalve
meter, maar juist bij Drogeham is de
oprisping hoger. Op de plaats waar
de kerk staat meet de hoogte wel vijf
meter. De hooggelegen kerkbuurt
en vooral het kerkhof lijken wel een
flinke terp, maar het gaat hier om een
hoge zandkop. Met het deel 'ham' in
de dorpsnaam van Drogeham wordt
een gebied aangeduid dat opvalt
door zijn hoogte. Hierdoor is het ook
droger. De bewoners van deze regio
hadden in oude tijden veel last van
overstromingen. De Lauwerszee zou
hier bij stormweer met gemak aan toe
zijn gekomen. De dorpskerk van Dro-
geham met haar zadeldaktoeren staat
op het hoogste punt van de zandrug.
Kerk en toren zijn samen in de der-
tiende eeuw gebouwd. De kerk raakte
in de loop van de negentiende eeuw
bouwvallig en de Hamsters wilden
een nieuw kerkgebouw gaan bouwen.
In 1876-'77 werd onder leiding van de
gemeentearchitect Van der Werf een
nieuw gebouw gerealiseerd in neo-
romaanse stijl. Het is een zaalkerk met
rondgesloten koor, gebouwd in ma-
chinale steen met pseudo-Romaanse
details.

Grafzerken uit oude kerk

In het boek 'Grafchriften tussen Flie
en Lauwers', deel I Achtkarspelen,
uitgegeven in 1950, kunnen we le-
zen dat destijds in het baarhuisje op
het kerkhof te Drogeham een aantal

hoofdstenen aanwezig was, afkom-
stig uit de oude kerk. Het duurde tot
ongeveer 1606 voordat Drogeham
gecombineerd met Harkema-Opeinde
een eigen predikant kreeg. De eerste
twee eeuwen na 1606 heeft het dorp
elf predikanten gehad, van wie zeven
in Drogeham zijn overleden en in de
oude kerk zijn begraven. Van twee
voorgangers, te weten van Atzo Nico-
lai en Jodocus Heringa waren in 1950
nog de grafstenen in het baarhuisje te
vinden. Inmiddels is die van laatst-
genoemde nu op het kerkhof te zien.
Aan de binnenkant van het hek is deze
steen bevestigd, maar het opschrift is,
met uitzondering van de eerste regels,
niet meer leesbaar. De volledige tekst
is:

"JODOCUS HEERINGA/PREDI-
KANT TE DROGEGHAM EN HAR-
KEMA OPEINDE GEB. 3 FEBR./
1704 OVERL. 21 JUN. 1782/
OOTMOEDIG EN OPRECHT TE
WANDLEN/
VOOR WERELD EN HAAR LIS-
TEN DOOF/
NAAR JESUS LES GETROUW TE
HANDLEN/
DEN MENSCH TE BRENGEN TOT
GELOOF/
MET GADE EN KROOST GODS
HEIL TE WACHTEN/
TE ROEMEN IN ZIJN GOËLS LOF/
WAS IN DIT STRYDPERK 'T
VROOM BETRACHTEN/
VAN HEM WIENS LYK HIER
RUST IN 'T STOF/
Volgens de "Naamlijst der predikan-
ten in de Hervormde Gemeenten van
Friesland", nagelaten door Ds. T.A.
Romein, uitgegeven in 1886, was
"Jodocus Heringa, geboren te Min-
nertsge. Zijn doopnaam was Jouke,
daar men in het doopprotocol te
Minnertsge leest", "den 3 Februarij
heeft Watze Joukes, zijn zoon laten
dopen, genaamd Jouke. Als kandidaat
in dienst getreden te Simonswolde in
Oost-Friesland, omtrent nieuwjaar
1738".

Behalve de grafsteen van ds. Ni-
colai, waren in 1950 ook die van
zijn eerste en tweede vrouw nog
in het baarhuisje op het kerkhof
aanwezig. Achtereenvolgens kon
men onder andere op deze stenen
lezen: "ANNO 1701 DE EERSAME/
HOOGHELEERDE DO ATZO NI-
COLAY..... ANNO 1671 DEN EER-
BAREN EN DEUGDAMEN/GELS-
KE TYSSSEN HUYSVROUWE VAN
.....en ANNO 1700 DE SEER DEUGH-
SAME TETIE GOYTZENS HUIS-
VROUWE VAN OUT OM-
TRENT 44 JAAR...."

Over dominee Atzo Nicolai is in ge-
noemde naamlijst van predikanten het
volgende geschreven. "Te Drogeham
werd hij in 1670 beroepen van Nes en
Wierum en heeft de gemeente Droge-
ham en Harkema-Opeinde gediend tot

aan zijn dood in 1701. Hij bereikte de
leeftijd van 62 jaar". In 1677 werd
hem door de classis een boete opge-
legd van 2 zilveren ducats en om
tevens verstoken te blijven van alle
classicale en synodale ambten. De
reden was hiervoor omdat hij wei-
gerde Johan Beilanus te examineren,
waartoe hij met een andere predikant
was benoemd.

Gastarbeider ?

We gaan nu het kerkhof op en dan
springt aan de linkerkant van het pad
in het oog de steen ter nagedachtenis
aan Berend Jans van der Veen, die
misschien in het begin van de vorige
eeuw in Duitsland gastarbeider was
en daar is overleden. Destijds trokken
veel jongemannen over de grens om
bij gebrek aan werk in eigen land bij
onze oosterburen EMPLOOI te zoeken.
Ze kwamen vaak terecht bij boeren
om zich te verhuuren bijvoorbeeld
als melkknecht. Ook gingen ze wel
werken in fabrieken, onder andere in
het Ruhrgebied. Dit duurde ongeveer
tot 1914, toen de Eerste Wereldoorlog
begon en de jonge mannen moesten
maken dat ze daar wegwamen om
weer naar hun neutrale Nederland
terug te keren. Het opschrift van de
steen is als volgt: "Gedenk o wan-
delaar die dit leest/Hoe kort mijn
leeftijd is geweest/Mijn doodsuur
was reeds jong bepaald/En 't stof is
hier in 't graf gedaald/Tot Jezus met
bazuingeschal/Op 's Hemels wolken
komen zal". De eerste vier regels zijn
algemeen bekend en treft men wel
vaker aan. De hemelse verwachting
in de laatste regels komt men niet zo
vaak tegen. Berend van der Veen was
een zoon van Jan Jetzes van der Veen
en Sietske Jelles Nicolai.

Graftrommels

Een aantal jaren zijn graftrommels in
de mode geweest. Dit zijn zinken of
ijzeren met glas afgedekte dozen, die
met hun zinken bladeren en porsele-
nen bloemen een fleurige aanblik ver-
tonen. Dit is dus een duurzame uitvoe-
ring van op het graf geplaatste kransen
van levende bloemen en bladeren. In
de provincie Groningen werden er in
het jaar 2005 nog 103 van dergelijke
ovale trommels geteld. Op dit kerkhof
waren er in ieder geval drie exempla-
ren, te weten op de graven van: Jentje
van der Woude en Jitske de Vries,
overleden respectievelijk in de jaren
1971 en 1975 en die op het graf van
S.N. van der Wal, een jongeman van
achtien jaar. Verder op "de rustplaats
van onze dorpsgenoot" Dirk M. Vis-
ser, die kennelijk een wees is geweest.
De namen van zijn ouders komen
niet in de overlijdensakte voor. "Gij
die op zoo noodlottige wijze om het
leven kwam". Wat er was gebeurd,
kunnen we nog lezen. De Kollumer
Courant meldde destijds het volgende:
"30 December 1924. DROGEGHAM

– Zondagavond j.l. trokken door het dorp Drogeham in optocht een 30 à 40 man, zingende en schreeuwende. Passerende fietsers werden lastig gevallen. De rijksveldwachter G. de Vries kwam tusschenbeide en waarschuwde. Deze waarschuwing werd in de wind geslagen en toen keerden ze zich tegen den politiemann en namen een dreigende houding tegen hem aan. Natuurlijk maakte hij gebruik van zijn wapens, tengevolge waarvan aan één jonge man een slag werd uitgedeeld, die vermoedelijk aan die gevolgen is overleden. Het is de 22-jarige Dirk M. Visser te Drogeham”.

”Door smart overleden...”

Was dit een huwelijksdrama? In drie regels staat op een grafsteen gebeteld: ”Door haar man verlaten/die haar ’t lief kind heeft ontruk/is zij door smart overleden. Fam. R. van der Ley”. Dit opschrift roept vragen op. Wat heeft de nagelaten betrekkingen van de overledene bewogen om op deze wijze rechtvaardigheid te geven aan een tragedie, kan men zich afvragen. Waren hier wraakgevoelens tegen haar echtgenoot? En waar is het kind gebleven? Het gaat hier om Antje van der Ley, geboren op 9 februari 1906 te Harkema-Opeinde, overleden 22 juni 1929 te Oostermeer. Zij bereikte dus slechts de leeftijd van 23 jaar. Volgens de overlijdensakte was zij getrouwd met Jan Rinsma en een dochter van Reid van der Ley, koopman en van Rinske Klaver, wonende te Oostermeer. Haar familie liet in de Bergumer Courant d.d. 28 juni 1929 de volgende overlijdensadvertentie plaatsen:

”Tot onze diepen droefheid overleed, na een ernstige ongesteldheid van eenige maanden, onze lieve, zuster en behuwd zuster: Antje van der Ley, op den jeugdigen leeftijd van 23 jaar en 4 maanden. Uit aller naam: R. van der Ley, R. van der Ley-Klaver en kinderen, Oostermeer, 22 juni 1929”.

”Ter jacht mocht reizen...”

Eén van de opmerkelijkste opschriften op de stenen, die we hier aantreffen is de volgende:

”Hier rust hij, die ’t jagen stout/Op hazen en patrijzen/De schrik was van het veld en woud/Waar hij ter jacht mocht reizen/Wien na het moeilijk aardsche leven/Dit graf ter rustplaats werd gegeven”. Blijkbaar was deze persoon een grote liefhebber van jagen. We hebben hier te maken met een herinnering aan de welgestelde boer Barteles Oebeles Vries, geboren 6 april 1838 te Kooten, overleden 7 oktober 1920. Hij was gehuwd met Ruurdte Pieters van der Berg, geboren te Harkema-Opeinde op 22 mei 1842, overleden 25 juli 1920. De echtelieden, die een boerenbedrijf hadden in Harkema-Opeinde, zijn dus in hetzelfde jaar overleden en bereikten respectievelijk de leeftijden van 82 en 78 jaar. Uit dit huwelijk

werden acht kinderen geboren, te weten Oebele (1865), Pieter (1866), Minze (1870), Klaaske (1873), Durk (1876), Klaas (1879), Klaaske (1880) en Akke (1883). Na het overlijden van de ouders, maakte notaris Harterink uit Augustinusga een boedelbeschrijving op. We kunnen hierin onder andere lezen dat bijna alle zonen het beroep van hun vader uitoefenden. In 1920 woonde Oebele te Garijp, Minze te Harkema-Opeinde, Durk op het Zwartkruis onder Bergum en Klaas te Westergeest.

Tenslotte

Ongetwijfeld hebben vele overledenen gedurende een tal van eeuwen bij de dorpskerk in Drogeham hun laatste rustplaats gevonden. Het grafregister, dat begint in het jaar 1873, maakt melding van ruim achthonderd begraven personen. Ondanks het ruimtegebrek wordt er nog steeds begraven. In 2004 werd door een vrijwilligersorganisatie van de aanwezige grafstenen een inventarisatie opgemaakt en hierbij kwam men op een aantal van omstreeks vijfhonderd exemplaren. Op internet, via de website graftombe n.l., kan een en ander worden geraadpleegd. Ook van vele andere begraafplaatsen zijn gegevens te vinden. De meest voorkomende achternaam op de zerken bij de betreffende kerk is ”de Vries” met een totaal van 44. Overigens is er nog een begraafplaats in Drogeham en wel in de buurtschap Bouwekleaster aan de doorgaande weg naar Harkema-Opeinde. Het is een sfeervolle hof met veel eiken- en beukenbomen en een klokkenstoel rondom een historische plek. Want hier stond weleer het Buweklooster, na de komst van de reformatie in 1579, geleidelijk verdwenen.

Bronnen:

Leeuwarder Courant en Tresoar te Leeuwarden

Op de achtergrond van de foto is een gedeelte van de Nederlandse hervormde kerk met toren van Drogeham te zien. (Foto's bij dit artikel zijn van de auteur).

Gedenksteen van Berend Jans van der Veen (1885-1911).

Klokkenstoel op de begraafplaats in de buurtschap Bouwkleaster onder Drogeham.